

Spremembe v poučevanju glasbene umetnosti od začetka epidemije covida-19 do leta 2022

Barbara Kopačin

Univerza na Primorskem

barbara.kopacin@pef.upr.si

Matija Jenko

Univerza na Primorskem

matija.jenko@pef.upr.si

V zadnjih dveh letih so tudi učitelji, ki poučujejo glasbeno umetnost na osnovni šoli, nenehno soočeni s spremembami pri načrtovanju in izvajanju pouka ter v učnem okolju, zaradi česar so morali razviti nove strategije dela, tako na daljavo kot tudi v učilnici. Zanimalo nas je, kakšnih sprememb je bilo deležno poučevanje glasbene umetnosti v času epidemije covida-19, katere spremembe so po izkušnji s poučevanjem na daljavo učitelji ohranili do danes ter kakšna je sprememba v odnosu učencev do predmeta glasbene umetnosti od začetka epidemije do danes. Mnogi so tako v času od marca 2020 do danes pridobili nova znanja, izkušnje, si pripravili nova didaktična gradiva, ki jih uporabljajo tudi dandanes. Po drugi strani se je po mnenju učiteljev odnos učencev do načina poučevanja predmeta glasbena umetnost v tem času poslabšal, saj so bili učenci zaradi načinov dela, ki ne omogočajo optimalnih možnosti za izvajanje glasbenih dejavnosti, prikrajšani za pravo doživetje izkušnje glasbene umetnosti.

Ključne besede: glasbena umetnost, poučevanje na daljavo, spremembe strategij poučevanja, sprememba odnosa učencev

Uvod

Glasba je že od nekdaj vpeta v vsako kulturo, ki z njo postane na nek način tudi opredeljena. Vpliva na človeška občutja, misli in delovanje. V šolskem okolju naj bi skozi predmet glasbena umetnost vzpostavljala sproščeno komunikacijo, spodbujala samodisciplino in ustvarjalnost, vzbujala estetsko občutljivost ter omogočala umetniško izražanje in sodelovanje učencev. Omenjeni predmet vsem učencem ponuja izkušnje za aktivno in kritično poslušanje glasbe ob različnih situacijah, preko glasbenih dejavnosti izvajanja in ustvarjanja glasbe učence motivira za vseživljenjsko učenje ter spodbuja sodelovanje v pevskih zborih in drugih glasbenih skupinah ali zasedbah. Tako se v učencih krepi glasbeno doživljanje in mišljenje, obenem pa se

razvijajo glasbenih sposobnosti, znanja in spretnosti, kot predvideva tudi Učni načrt za glasbeno vzgojo (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011).

Z izdajo Odredbe o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni na območju Republike Slovenije (2020) je postalo ogroženo bistvo predmeta glasbena umetnost. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) je osnovnim in srednjim šolam poslalo »Priporočila osnovnim in srednjim šolam za izvajanje izobraževanja na daljavo« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2020), v katerih je učiteljem svetovalo, kako naj izvajajo pouk v času zaprtja šol, katere platforme naj za to uporabijo, predlagalo načine preverjanja in ocenjevanja znanja na daljavo ter ponudilo usmeritve, kje lahko učitelji najdejo podporo za svoje delo na daljavo.

Kmalu po začetku novega šolskega leta jeseni 2020 se je pedagoški proces na vseh vzgojno-izobraževalnih zavodih od vrtcev do univerz na podlagi novega Odloka o začasni prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih (2020) spet preselil na daljavo. Februarja 2021 so se razmere začele sproščati, šolsko leto pa se je zaključilo po modelu C, kar je pomenilo, da so se posamezni razredi en teden šolali v učilnicah, en teden pa na daljavo (Direktorat za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo 2021). V šolskem letu 2021/2022 se je MIZŠ odločilo, da naj se šolanje v kar največji možni meri izvaja v šolah. V kolikor zaradi odsotnosti strokovnih delavcev ni možno izvajanje pouka v šoli, lahko šola za posamezne oddelke preide k pouku na daljavo, pri katerem se lahko združi tudi več oddelkov in se smiselno prilagodi urnik izvajanja takšnega pouka. Prav tako je MIZŠ predvidelo, da naj se posamezen oddelek izobražuje na daljavo, če se bo v razredu pojavila okužba z virusom SARS-CoV-2 (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo in Nacionalni inštitut za javno zdravje 2021).

Ravno zaradi posebnosti predmeta glasbena umetnost, pri katerem učenci ne pridobivajo zgolj glasbenih znanj, ampak razvijajo tudi različne sposobnosti in spretnosti skozi tri različne glasbene dejavnosti, tj. izvajanje, poslušanje in ustvarjanje glasbe, smo želeli ugotoviti, kakšne spremembe je bilo deležno poučevanje glasbene umetnosti v času epidemije covid-19, katere prakse učiteljev iz tistega časa so se ohranile do danes ter ali se je v časovnem obdobju od prve razglasitve epidemije bolezni covid-19 do danes odnos učencev do pouka glasbene umetnosti spremenil.

Pouk glasbene umetnosti

Pouk glasbene umetnosti obsega tri področja – izvajanje, poslušanje in ustvarjanje –, ki se kažejo skozi glasbene dejavnosti. Skozi glasbeno dejav-

nost izvajanja se učenec najlažje glasbeno izrazi, seveda pa je to področje ves čas preprejeno z ostalima glasbenima dejavnostma, ustvarjanjem in poslušanjem (Oblak 2001). Preko vseh treh glasbenih dejavnosti lahko učenci izražajo svoja glasbena doživetja in predstave. Vse tri spadajo med samostojne oblike glasbenega izražanja ter spodbujajo veselje do igre, zvoka in gibanja, z njihovo pomočjo pa učenci razvijajo socialno vedenje, motorične spretnosti, sposobnosti zaznavanja in jezikovno komunikacijo. Ko učitelji načrtujejo pouk glasbene umetnosti, morajo biti pozorni, da so vse tri glasbene dejavnosti v posamezni učni uri zastopane enakovredno (Denac 2002).

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (od prvega do tretjega razreda osnovne šole) je velik poudarek na glasbenem izvajanju, le-to pa vključuje petje, igranje na glasbila in ritmično izreko (Slosar 2007). S petjem, kjer učenci posnemajo odraslega, ki si mora prizadevati za intonančno pravilno in doživetno petje s pravilnim dihanjem ter dobro pevsko držo, se urijo v pravilnem pevskem dihanju in jasni izreki, širijo glasovni obseg ter oblikujejo pevski glas in tehniko petja, pri čemer upoštevajo jakost in dinamiko le-tega. Besedila pesmi lahko učenci tudi ritmizirajo in jih natančno ritmično izrekajo. Predvsem je pomembno, da je izvajanje glasbenih vsebin zanje vesela in zabavna izkušnja (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Pesek 1997). Zelo pomembno je, da se pesem učijo načrtno, zato morajo učitelji imeti izoblikovane didaktične postopke in predvsem ustvarjalni pristop. Za učenje nove pesmi se učitelji v prvem triletju načeloma poslužujejo metode posnemanja in metode slikovnega zapisa. Pri prvi se učenci nove pesmi učijo z zaporednim posnemanjem pevske fraze, ki jih združujejo v celoto. Za metodo slikovnega zapisa pa velja, da se učencem ponudi zapis, ki prikazuje približen potek melodije, tonske višine, trajanja ter glasnost, oblikovne dele ali celo spremljavo. Pri tej metodi gre za vizualizacijo glasbene vsebine pesmi z nekimi simboli, ki so učencem blizu in izhajajo iz samega besedila pesmi, ob njihovem opazovanju pa postopno odkrivajo značilnosti zvočnega jezika. Metoda je prehodna stopnja in izhodišče notnega zapisa, ki je načrtovan za drugo vzgojno-izobraževalno obdobje (od četrtega do šestega razreda osnovne šole) in uri sposobnost, da se s petjem ali z instrumentalno igro brezhibno ozvoči glasbene vsebine, zapisane s simboli (notami). Ob tovrstnih izkušnjah se temeljne analitične zvočne predstave o posameznih tonskih odnosih pri učencih razvijajo in vizualno povežejo z elementarno orientacijo v notnem zapisu (Oblak 2001; 2002a; 2002b; Slosar 2007).

Učenci ritem najbolj spontano zaznavajo v gibanju in izreki, kar dokazujejo številne ljudske pesmi brez melodije, med katere umeščamo različna besedila v rimah, izštevalnice, šalivke, uroke in zmerljivke. Učenci naučeno be-

sedilo ustrezne pesmi najprej izrekajo enakomerno z izrazito artikulacijo v ritmu verza, nato se osnovna izreka verzov obogati z novimi ritmičnimi vsebinami in prenese v ritem pomenskih ali nepomenskih zlogov. Vse to se lahko popestri z vnašanjem gibanja (korakanjem, nakazovanjem ...) (Oblak 2001).

Med poukom glasbene umetnosti se učenci spoznavajo tudi z glasbili ter se urijo v igranju nanje, med tem lahko spoznajo glasbene pojme in slikovne zapise ritmičnih, melodičnih zapisov ali harmonične spremljave pesmi ter razvijajo zvočno senzibilnost. Z igranjem ritmično-melodičnih celot ali instrumentalnih vsebin na glasbila najprej raziskujejo zvok in spoznavajo različne zvočne barve. V razredu igrajo na lastna, improvizirana in ljudska glasbila ter Orffov instrumentarij (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Oblak 2001; Slosar 2007).

Poslušanje glasbe, ki je pogojeno z zbranostjo in s pozornostjo, ki učence usmerja, da sledijo poteku zvočne vsebine v določenem času, je še eden od sestavnih delov prej omenjenih glasbenih dejavnosti. Za glasbeno rast učencev je zelo pomembno, da že zgodaj poslušajo oziroma slišijo čim več kakovostne glasbe, ki jo s sistematičnim in aktivnim poslušanjem doživljajo ter razumejo. S takšnim poslušanjem pa glasba v njih spodbuja tako spoznavne kot tudi čustvene funkcije. Če imajo s poslušanjem glasbe pozitivne izkušnje, se njihova zbranost in pozornost stopnjujeta. Je pa sposobnost poslušanja glasbe odvisna tudi od širšega okolja, zaradi česar morajo učitelji v šoli še posebej odgovorno in domiselno načrtovati ter uresničevati poslušanje glasbe (Denac 2010; Oblak 2002b; Pesek 1997). Učenci se pri glasbeni dejavnosti poslušanja urijo v različnih vidikih poslušanja (pozornem doživljalškem, doživljaljsko-analitičnem ter analitičnem poslušanju) glasbe. Spoznavajo poimenovanja glasbil, glasbene oblike, pojme in sestave, poglobljajo sposobnost doživljanja ter prepoznavajo, razlikujejo in urejajo zvočne barve glasov oziroma glasbil, poleg tega pa tudi lastnosti tonov, jakost, hitrost in smer melodije ter naravo skladb, ki jih spoznavajo, ter posamezne izvajalce (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011).

V vzgojno-izobraževalnem procesu je ustvarjalnost aktivna oblika učenja, ki se izraža v glasbenem izvajanju, poslušanju, ustvarjanju in poustvarjanju. Lahko jo razumemo tudi kot obliko aktivne komunikacije v umetniškem jeziku ali kot raziskovalni proces. Pri pouku glasbene umetnosti ustvarjanje ohranja, spodbuja in razvija spontana ustvarjalna hotenja učencev ter jih usmerja v ustvarjalnost v glasbi, ob glasbi in zunaj nje. Učenci namreč z lastnim glasbenim ustvarjanjem, ki poteka v obliki izvajanja (odkrivanja glasbeno izraznih in oblikovnih zakonitosti), doživljajo in estetsko poustvarjajo glasbene vsebine (preizkušajo, preučujejo in odkrivajo sredstva interpreta-

cije). Glasbena doživetja ustvarjanja ob glasbi potekajo skozi ustvarjalno izražanje v drugih oblikah komunikacije, ki morajo biti izbrane skladno s posameznimi vsebinami in z interesi učencev. Ob glasbi se učenci lahko gibalno-plesno izražajo, kar je značilno za učenčevo začetno razvojno obdobje, v drugem triletju pa v ospredje pride bolj likovna ustvarjalnost ob glasbi. S širitvijo splošnega in glasbenega izraza se razvija tudi sposobnost besedne ustvarjalnosti ob glasbi (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Oblak 2002b; Slosar 2007; 2008).

Glasbo in igro lahko učitelji v pouk glasbene umetnosti vpeljejo na različne načine. Z glasbenimi didaktičnimi igrami učenci razvijajo temeljne in specifične glasbene sposobnosti ter snov lažje in hitreje usvojijo. Nanje vplivajo vzgojno preko upoštevanja pravil ter jim pomagajo pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov in posledično socialnem razvoju (Slosar 2007). Mira Voglar (1980; 1987) piše, da so glasbene didaktične igre posebna vrsta didaktičnih iger z nalogami z manj ali bolj zahtevnimi pravili, ki zahtevajo in hkrati razvijajo duševne aktivnosti, funkcije in sposobnosti, potrebne za dojetje, doživljanje, ustvarjanje in poustvarjanje glasbe z učencem zanimivo in privlačno vsebino.

Poučevanje na daljavo

Različni strokovnjaki (Keegan 1996; Toselli 2020) poučevanje in učenje na daljavo opisujejo kot obliko izobraževanja, kjer sta učitelj in učenec fizično ločena, izobraževalni proces, ki ga neka izobraževalna institucija organizira, pa po internetu s pomočjo različnih medijev, ki omogočajo dvosmerno komunikacijo, poteka nemoteno in omogoča občasna sinhrona ali asinhrona izobraževanja (Bregar, Zagmajster in Radovan 2010; Hrastinski 2008; Toselli 2020; Zmazek, Pesek in Lipovec 2020). Za sinhrona izobraževanja je značilno, da gre za sočasno komunikacijo, ki poteka v realnem času (Bregar, Zagmajster in Radovan 2010). Pri taki vrsti komunikacije so v običajnih razmerah učenci in učitelji v istem prostoru, ko pa govorimo o izobraževanju na daljavo, so udeleženci prisotni na različnih lokacijah in se za komunikacijo uporabljajo različne informacijsko-komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT) (Razgoršek in Potočar 2009). Druga, torej asinhrona, izobraževanja potekajo neodvisno od časa in se pogosto uveljavljajo v e-izobraževanju, saj se udeleženci na ta način lahko predavanj udeležijo takrat, ko jim najbolj ustreza.

Po Toselliju (2020) najpogostejše metode in oblike izobraževanja potekajo preko videokonferenc in kontaktnih ur na daljavo v živo (sinhrona oblika komunikacije), različnih platform, ki omogočajo poučevanje na daljavo, socialnih omrežij in oblikovanja skupin za dopisovanje ter elektronsko pošto, sku-

pnih dokumentov v oblaku, deljenja avdio- in videoposnetkov, videokanalog in spletnih strani (asinhrona oblika komunikacije). V Sloveniji je tako na voljo kar nekaj ponudnikov, ki omogočajo prej naštetih storitev, med njimi so najpogostejše uporabljeni Arnes ali Akademska raziskovalna mreža Slovenije,¹ eAsistent,² Lo.Polis,³ Moodle⁴ ter videokonferenčni sistemi Zoom,⁵ Skype⁶ in Microsoft Teams.⁷

Opredelitev problema, namen in cilj raziskave

Pouk se je marca 2020 iz učilnic prvič prestavil na internet. Tako učitelji kot učenci so se bili primorani podrediti novim razmeram in svoje ustaljene načine poučevanja ter učenja popolnoma preoblikovati. Kako so učitelji preoblikovanje lastnih praks pri poučevanju glasbene umetnosti videli sami ter ali so opazili spremembe v odnosu učencev do predmeta glasbena umetnost, raziskujemo v tem prispevku. Ugotoviti smo želeli, kakšnih sprememb je bilo deležno poučevanje glasbene umetnosti v času epidemije covid-19, katere prakse učiteljev iz tistega časa so se ohranile do danes ter ali se je v časovnem obdobju od prve razglasitve epidemije bolezni covid-19 do danes odnos učencev do pouka glasbene umetnosti spremenil.

Na podlagi namena in cilja raziskave smo oblikovali naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšnih sprememb je bilo deležno poučevanje glasbene umetnosti v času epidemije covid-19?
2. Katere načine poučevanja glasbene umetnosti so po izkušnji s poučevanjem na daljavo učitelji ohranili do danes?
3. Kakšna je po mnenju učiteljev sprememba v odnosu učencev do načina poučevanja predmeta glasbena umetnost od začetka epidemije covid-19 do danes?

Metodologija

V začetku koledarskega leta 2022 smo opravili kvalitativno raziskavo, v kateri je sodelovalo 252 osnovnošolskih učiteljic in učiteljev (od tega 26 moških, kar

¹ <http://www.arnes.si>.

² <https://www.easistent.com>.

³ <https://www.lopolis.si>.

⁴ <https://moodle.org/?lang=sl>.

⁵ <https://zoom.us>.

⁶ <https://www.skype.com/en>.

⁷ <https://www.microsoft.com/sl-si/microsoft-teams/group-chat-software>.

Preglednica 1 Značilnosti vzorca

Kategorija	Skupina	f	f %
Izobrazba	Profesor razrednega pouka	225	89,3
	Profesor glasbe – glasbeni pedagog	27	10,7
Vzgojno-izobraževalno obdobje	Prvo	189	75
	Drugo	99	39,3
	Tretje	18	7,1
Delovna doba	0–10 let	108	42,9
	10–20 let	45	17,9
	20–30 let	72	28,6
	Več kot 30 let	27	10,7

predstavlja 11,1 % raziskovalnega vzorca) (v nadaljevanju učiteljev), ki poučujejo glasbeno umetnost v osnovnih šolah po Sloveniji.

Kot lahko razberemo v preglednici 1, je od vseh učiteljev, ki so sodelovali v raziskavi, velika večina (225, kar predstavlja 89,3 % raziskovalnega vzorca) po izobrazbi profesorjev razrednega pouka, le 27 (10,7 %) pa profesorjev glasbe – glasbenih pedagogov.

189 učiteljev, kar predstavlja 75 % našega raziskovalnega vzorca, glasbeno umetnost poučuje v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (v nadaljevanju VIO), 99 učiteljev (39,3 %), ki so sodelovali v naši raziskavi, v drugem VIO, v tretjem VIO pa 18, kar predstavlja 7,1 % našega raziskovalnega vzorca.

108 učiteljev (42,9 %) ima do deset let delovne dobe, 72 (28,6 %) od 20 do 30 let, 45 (17,9 %) od 10 do 20 let, 27 (10,7 %) pa jih že več kot 30 let poučuje glasbeno umetnost v osnovni šoli.

Učitelji, ki so sodelovali v raziskavi, so na elektronske naslove prejeli povezavo do anketnega vprašalnika, ki je vseboval 12 vprašanj odprtega in 15 vprašanj zaprtega tipa. Vabilo k reševanju je bilo objavljeno tudi v skupinah na socialnih omrežjih, v katere so včlanjeni učitelji. Za namen tega prispevka smo uporabili le odgovore na vprašanja, ki nam prinašajo odgovore na naša raziskovalna vprašanja.

Z anketnim vprašalnikom smo najprej pridobili demografske podatke raziskovalnega vzorca, kasneje pa nas je zanimalo, kako je profesionalni razvoj anketirancev zaradi specifik predmetnega področja in težav, povezanih s poučevanjem glasbene umetnosti na daljavo, rasel. Pri vprašanjih odprtega tipa smo upoštevali tehniko lijaka, saj smo vprašanja zastavili tako, da so se anketiranci najprej srečali z najodprtejšimi, splošnimi vprašanji, nato pa nadaljevali z vse specifičnejšimi. Podatke smo kasneje deskriptivno obdelali z uporabo metode empiričnega znanstvenega raziskovanja po postopkih kvalitativne

analize. Najprej smo določili enote kodiranja, odkrivali pomen besedila z definiranjem relevantnih pojmov ter izvedli integracijo odkritij (Vogrinc 2008). V nadaljevanju smo oblikovane kategorije interpretirali, in sicer z vključitvijo nekaterih dobesednih navedb sodelujočih v raziskavi, označenih v poševnem tisku, s katerimi smo dodatno prikazali stališča anketirancev.

Rezultati in razprava

Po obdelavi podatkov smo rezultate razvrstili v naslednje kategorije:

- Proces spreminjanja načrtovanja in izvedbe glasbene umetnosti na daljavo.
- Strategije za načrtovanje in izvedbo glasbene umetnosti v učilnici po izkušnji s poučevanjem na daljavo.
- Mnenja učiteljev glede odnosa učencev do predmeta glasbena umetnost po izkušnji poučevanja le-tega na daljavo.

Spremembe pri načrtovanju in izvedbi glasbene umetnosti na daljavo

V raziskavi nas je najprej zanimalo, kako so se učitelji spopadali s spremembami pri poučevanju glasbene umetnosti, ki jih je zahtevala nenehno spreminjajoča se situacija glede ukrepov za preprečevanje širjenja virusa SARS-CoV-2 in posledično izvajanje pouka v živo oziroma na daljavo. Nekateri učitelji so povedali, da je bila situacija takoj na začetku izvajanja pouka na daljavo tako za učence kot tudi zanje nenavadna, a hkrati zanimiva. Ob prvem zaprtju vzgojno-izobraževalnih ustanov so se vsi »iskali«, ne vedoč, kako bi se pouka na daljavo sploh lotili. Sčasoma so postajali veliko ustvarjalnejši in ob poučevanju z različno IKT mnogo spretnejši in kompetentnejši, kar so ugotovili tudi različni strokovnjaki (Kerndl 2010; Vršnik Perše 2021), ki pišejo, da bi morali učitelji slediti hitro razvijajoči se IKT, se samoiniciativno izobraževati, da bodo lahko v pouk vnašali novosti in se hitro ter učinkovito prilagajali spreminjajočim se okoliščinam v šolstvu, saj bo znanje učencev le tako celostno in trajno.

Kot lahko razberemo preglednice 2, na kateri so prikazani kodirani in analizirani odgovori (298) sodelujočih v raziskavi (vsak sodelujoči je lahko podal več kot en odgovor) na vprašanje o tem, na kakšne načine so se v šolskem letu 2021/2022 v primeru prenosa pouka v obliko na daljavo lotevali poučevanja glasbene umetnosti, so odgovarjali zelo različno. Daleč največ učiteljev (76 oziroma 30 % raziskovalnega vzorca) se je občutno več snemalo in svoje posnetke po različnih kanalih pošiljalo učencem, ki so si te posnetke lahko ogledali in tako snov predelali takrat, ko so to sami želeli (prej omenjeno asin-

Preglednica 2 Poučevanje glasbene umetnosti na daljavo

Odgovori	f	f (%)
Več snemanja (učitelj sebe)	76	30,1
Uporaba ZOOM-a	44	17,5
Uporaba e-učilnice	27	10,7
Uporaba ppt predstavitev	33	13,1
Več snemanja (učenci sebe)	22	8,7
Uporaba portalov s pretočno video vsebino	33	13,1
Uporaba skupinskih sob (skupinsko delo)	14	5,6
Igranje klavirja in petje učencev z ugasnjenimi mikrofoni	30	11,9
Uporaba socialnih omrežij	12	4,8
Vabljeni gostujoči predavatelji	7	2,8

Opombe Vsak učitelj je lahko podal več odgovorov.

hrono izobraževanje). Preko Zooma jih je glasbeno umetnost poučevalo 44 ali 17,5 % raziskovalnega vzorca. Na ta način so učencem predajali teoretično glasbeno znanje, pri čemer so bile glasbene dejavnosti, s katerimi bi razvijali tudi glasbene spretnosti in sposobnosti učencev (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Denac 2002), zelo zapostavljene, saj nekateri učitelji ugotavljajo, da izvajanje teh dejavnosti preko videokonferenčnih sistemov zaradi različnih razlogov ni mogoče, kar lepo povzame eden izmed sodelujočih v raziskavi: »Če si se s sedemletniki lotil glasbenega pouka preko Zoom aplikacije, si niso znali vsi otroci utišati mikrofona in je bilo iz različnih gospodinjestev slišati različne zvoke, ki so bili zelo moteči. Če smo želeli skupaj zapeti pesem, nismo bili usklajeni. Ko sem doma posnela pesem in jo nato dala na Arnes video, je prišlo do zamika med glasbo in mojim glasom ...«

Za razliko od teh je 30 učiteljev (11,9 %) mnenja, da se tudi na tak način da izvajati glasbene vsebine, seveda upoštevajoč dejstvo, da imajo učenci ob tem, ko učitelj igra klavir in prepeva, mikrofona ugasnjene in prepevajo skupaj z njim, ne da bi se njihov zvok prenašal nazaj do učitelja. Eden izmed anketiranih je zelo slikovito povzel situacijo: »Prav gotovo smo bili v lanskem šolskem letu veliko bolj pripravljeni na dano situacijo kot marca 2020. Lani sem veliko več snemala, z otroki pa smo vsako uro glasbeno umetnost imeli preko Zooma. Ko sem bila za klavirjem, so otroci prepevali za zaprtimi mikrofoni, saj nas je zakasnitev in nesinhrono prenašanje zvoka in slike pri izvajanju motilo.« Podobno je odgovorila večina anketirancev. Pri tem načinu izvajanja pouka je zelo težko preverjati učence pri petju ali drugem glasbenem izvajanju, a seveda je to vsekakor boljše kot nič. Izvedba glasbenih dejavnosti izvajanja, poslušanja in ustvarjanja pri tradicionalnem pouku v učilnici do-

pušča sproščenejšo in pristnejšo komunikacijo, učencem lažje približa estetsko občutljivost, glasbeno doživljanje in mišljenje, spodbuja njihovo ustvarjalnost in jim omogoča umetniško izražanje ter skupinsko muziciranje (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Oblak 2002b), kar bi jih v normalnih okoliščinah spodbudilo tudi k sodelovanju v pevskih zborih in drugih šolskih ter občolskih glasbenih skupinah ali zasedbah, kar je med epidemijo popolnoma zamrlo.

33 učiteljev (13,1 % raziskovalnega vzorca) je poiskalo različne glasbene posnetke na portalih s pretočno videovsebino. V e-učilnice je snov nalagalo 27 učiteljev (10,7 %). Nekateri med vprašanimi so pisali o tem, da so pouk glasbene umetnosti izvajali tako sinhrono kot asinhrono: »Snemala sem se s telefonom, posnetke obrezala in uredila ter otrokom te naložila v e-učilnico. Otroci so si posnetke z danimi nalogami ogledali pred izvedbo ure preko Zooma ali pa po izvedbi ure preko Zooma, odvisno od snovi in načina podajanja snovi, ki sem si jo zamislila.« Pri asinhronem poučevanju so učenci snov predelali na samostojen način, kadar so se za to odločili sami. Po drugi strani so pri sinhronih oblikah delali skupaj z učitelji v realnem času (Simamora 2020; Toselli 2020). Zanimiv se nam zdi podatek, da si je 12 učiteljev, kar predstavlja 4,8-odstotni delež raziskovalnega vzorca, delo olajšalo s povezovanjem z drugimi učitelji na različnih socialnih omrežjih, po katerih so si izmenjali različne primere dobrih praks in materiale za delo z učenci. Povedali so: »Všeč mi je tudi bilo, da smo se učiteljice povezale preko Facebooka in si med seboj delile material, ki ga je lahko vsaka nato prilagodila svojemu razredu ...«

Ne glede na vse različne načine poučevanja glasbene umetnosti pa so si učitelji enotni v tem, da so bile v načinih njihovega poučevanja od marca 2020 do januarja 2022 opazne velike spremembe, kar predstavljamo v preglednici 3. Največ, to je 72 oziroma 28,5 % vseh sodelujočih v raziskavi, jih je povedalo, da so se od marca 2020 do izvajanja raziskave (januar 2022) močno opismenili za delo z IKT. Sami se čutijo opolnomočene zaradi znanj, ki so jih, predvsem skozi lastno raziskovanje možnosti uporabe IKT, sodelovanje z drugimi učitelji in izobraževanja, organizirana s strani posameznih osnovnih šol v jeseni 2021, v tem času pridobili. Med drugim so napisali: »IKT opismenila sem se v zelo kratkem času. Če ne bi bila prisiljena v pouk na daljavo, ne verjamem, da bi se kdaj tako poglobila v različne možnosti uporabe različnih programov in sistemov in se toliko naučila.« Učitelji (48 ali 19,1 %) so poleg IKT-kompetenc pridobili tudi drugo znanje in izkušnje o izvajanju pouka na daljavo, kamor prištevajo zmožnost ohranjanja kvalitete izvajanja pouka na daljavo, zadrževanje koncentracije in motivacije učencev ob takem na-

Preglednica 3 Spremembe pri poučevanju glasbene umetnosti na daljavo v »drugi karanteni« v primerjavi s poučevanjem tega predmeta v »prvi karanteni«

Odgovori	f	f (%)
Več znanja o izvajanju pouka na daljavo	48	19,1
Ponovitev snovi, predelane na daljavo, ob prihodu v šolo	36	14,3
Manjši obseg predelane snovi pri delu na daljavo	14	5,6
Možnost hibridnega dela	32	12,7
Večja ustvarjalnost	30	11,9
Vedno manjša glasbena pismenost učencev	38	15,1
Večja IKT pismenost	72	28,6
Lažje delo zaradi licenčnega ZOOM-a	10	3,9

Opombe Vsak učitelj je lahko podal več odgovorov.

činu dela ter navsezadnje samo načrtovanje in izvajanje učnih ur na daljavo.

Kljub temu pa je 36 (14,3 %) učiteljev omenilo, da so glasbene vsebine, predelane pri pouku glasbene umetnosti na daljavo, vedno ponovili ob prihodov učencev v šolo. 38 učiteljev, kar predstavlja 15,1 % raziskovalnega vzorca, pa ugotavlja, da imajo učenci v primerjavi s preteklimi generacijami, ki niso bile deležne pouka na daljavo, manj glasbenih znanj in slabše razvite glasbene spretnosti ter sposobnosti. Zanimivo se nam zdi dejstvo, da se 32 (12,7 %) učiteljev poslužuje možnosti hibridne izvedbe pouka, kar pomeni, da so lahko otroci, ki so bili okuženi z virusom SARS-CoV-2 ali v karanteni, pouk, ki se je sicer izvajal v razredu, spremljali doma preko videokonferenčnih sistemov: »Delo teče, in tudi če v tretji karanteni kdo od otrok manjka, delamo hibridno. To je super, saj na tak način nihče ne zaostane oziroma ničesar, kar delamo v šoli, ne zamudi.« Hibridno učenje namreč učencem, ne glede na to, v kakšni situaciji ali na kateri lokaciji so, ponuja možnost izobraževanja – t. i. *face-to-face learning* (angl.) oziroma izobraževanje v učilnici ali izobraževanje preko spleta –, s tem pa izenačuje možnosti učencev za izobraževanje (Singh, Steele in Singh 2021). 30 učiteljev, kar predstavlja 11,90 % raziskovalnega vzorca, je izpostavilo, da so sedaj pri delu z učenci mnogo ustvarjalnejši, kot so bili v marcu 2020. Glede tega, če so bolj, enako ali manj ustvarjalni kot v času prve karantene, smo jih povprašali posebej. Njihove odgovore prikazuje preglednica 4.

Iz pridobljenih podatkov ugotavljamo, da se veliko več učiteljev (133 ali 52,8 % vseh sodelujočih v raziskavi) dandanes počuti ustvarjalnejše, kot so bili v času prve karantene. Ti svoje večje ustvarjalnosti ne pripišejo v celoti sebi, ampak dejavnikom večje motiviranosti učencev in širših možnosti pri izbiri sredstev za podajanje snovi učencem, seveda pa so mnenja, da so v

Preglednica 4 Ustvarjalnost učiteljev pri poučevanju glasbene umetnosti v »drugi karanteni« v primerjavi s poučevanjem tega predmeta v »prvi karanteni«

Odgovori	f	f (%)
Bolj ustvarjalen	133	52,8
Enako ustvarjalen	61	24,2
Manj ustvarjalen	58	23,0

vsem tem času pridobili toliko izkušenj, znanj in spretnosti, da vse to lahko s pridom izkoristijo za ustvarjalnejše delo. Tisti, ki so mnjenja, da so danes manj ustvarjalni (61 ali 24,2 %), pa za razliko od tistih, ki se počutijo ustvarjalnejše, razlogov ne najdejo pri sebi, ampak jih pripišejo zunanjim dejavnikom, kot so prenasíčenost z delom, odsotnost fizičnega stika z učenci ..., ne pa sebi in svojim sposobnostim, ki so, kot kombinacija širine interesov, znanja, kultiviranega obnašanja ter sprejemanja kulturnih dobrin, po Pečjaku (1987) predispozicija za ustvarjalnega posameznika.

Strategije za načrtovanje in izvedbo glasbene umetnosti v učilnici po izkušnji s poučevanjem na daljavo

Učitelji so nam poleg tega, da so nam skozi svoje odgovore v vprašalniku razkrili spremembe pri svojem načrtovanju in izvedbi glasbene umetnosti na daljavo, razkrili tudi, kakšne so njihove strategije za načrtovanje in izvedbo glasbene umetnosti v učilnici po izkušnji s poučevanjem na daljavo, saj smo bili mnjenja, da so se te, po vseh novih izkušnjah, pridobljenih v dveh letih epidemije bolezni covid-19, precej spremenile. Med drugim so povedali tudi: »Za razliko od lani je bila letos situacija zame lažja – tisti del pouka, ki je potekal v živo, sem izvajala kot pred epidemijo, z vključevanjem nekaterih novih, inovativnih praks, ki sem jih spoznala med epidemijo, v času, ko smo bili zaradi različnih karanten na daljavo, pa sem bila vesela, da sem imela veliko izkušenj ter že narejenih didaktičnih gradiv in načinov dela za tak način dela.« Večina je torej svoj način načrtovanja in izvajanja učnega procesa, kot so ga poznali do začetka epidemije, dopolnila in prilagodila novi stvarnosti, s čimer je delno ali povsem spremenila način dela, tako na osebni kot tudi na strokovni ravni (»Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja (INOVUP) 2018–2022« b. l.; Univerza na Primorskem 2017). Kaj so o svojih strategijah povedali učitelji, predstavljamo v preglednica 5.

Daleč največ učiteljev, to je 64 oziroma 25,4 % raziskovalnega vzorca, je povedalo, da v pripravo in izvedbo učnih ur glasbene umetnosti veliko več vključujejo različno IKT, delo z le-to v neki meri predvidijo tudi za učence. Povedali so, da so se v času dela na daljavo tako zelo navadili na delo z IKT, da si tudi po-

Preglednica 5 Strategije učiteljev pri pripravi in izvedbi učnih ur glasbene umetnosti po izkušnji s poučevanjem na daljavo

Odgovori	f	f (%)
Uporaba že prej narejenih digitalnih didaktičnih materialov v razredu	55	21,8
Kombinacija didaktičnih materialov iz časa korone s tradic. poučevanjem	32	12,7
Večje vključevanje IKT-ja, tudi s strani učencev	64	25,4
Izmenjava izkušenj in dobrih praks s sodelavci in drugimi učitelji v skupinah na socialnih omrežjih	27	10,7
Udeleževanje na izobraževanjih, ki temeljijo na izkušnji pouč. na daljavo	13	5,2
Vnaprejšnja priprava na možnost hibridne izvedbe ure	24	9,5
Večji izkoristek interaktivnih funkcij e- in i-učbenikov	35	13,9
Premišljena razp. učnih tem zaradi možnosti premika pouka na daljavo.	17	6,7
Nenehen stres in skrb zaradi možnosti premika na daljavo od danes na jutri	19	7,5
Stres zaradi prehitro sprem. se situacije glede navodil o razl. izvedbah pouka	9	3,6

Opombe Vsak učitelj je lahko podal več odgovorov.

uka v učilnicah ne predstavljajo več brez uporabe le-te. Nepovezano z večjo uporabo IKT so izpostavili tudi več uporabe e- in i-učbenikov (35 ali 13,9 %), pa čeprav tudi ti spadajo med IKT. Temeljna razlika med enimi in drugimi je sicer ta, da so e-učbeniki (elektronski učbeniki) v splošnem le internetna verzija tradicionalnih, tiskanih učbenikov, medtem ko so i-učbeniki interaktivni učbeniki, ki omogočajo vrisovanje in vpisovanje rezultatov ter tako posledično shranjevanje odgovorov in evalvacijo ter samoevalvacijo učencev (Pesek, Zmazek in Mohorčič 2014). Povedali so, da so tako e- kot i-učbenike prej uporabljali le kot običajne učbenike, sedaj pa jih uporabijo tudi v kombinaciji z interaktivno tablo in tako izkoristijo vse njihove funkcije: »Čeprav sem jih pred epidemijo le predvajal na tablo, v bistvu nikoli nisem uporabil interaktivne table in njenih funkcij, bila je le projektor in platno. Danes veliko bolj izkoriščam njene funkcije ter predvsem i-učbenike uporabim za usvajanje novih snovi ter predvsem za preverjanje in utrjevanja znanja, saj nudijo mnogo možnosti evalvacije znanja pri učencih.«

Kot je razvidno iz preglednice 5, so podali še kar nekaj različnih strategij, ki se jih poslužujejo in jim lajšajo delo pri pouku glasbene umetnosti. Ena od učiteljic je povedala: »Ko sedaj gledam na čas karantene, ga razumem kot odlično izkušnjo in šolo zame, saj sem se strokovno razvila in izpopolnila, občutek imam celo, da sem za načrtovanje in izvajanje pouka danes veliko bolj pripravljena kot po končanem študiju razrednega pouka.« Izstopata dve kategoriji odgovorov sodelujočih v raziskavi, ki imata za razliko od ostalih precej negativno konotacijo – gre za nenehen stres in skrb zaradi možnosti

prenosa v obliko na daljavo od danes na jutri (19 učiteljev ali 7,5 % raziskovalnega vzorca) ter stres zaradi prehitro spreminjajoče se situacije glede navodil o različnih izvedbah pouka (devet učiteljev ali 3,6 % raziskovalnega vzorca). Nekaj jih je svoj odgovor pojasnilo z dejstvom, da že kar dolgo delajo v tem poklicu in da so sprejeli svoje strategije poučevanja, glede uporabe katerih so se dobro počutili. Čas nenadnih sprememb jih je tako konstantno metal iz njihovega delovnega ritma, kar jim je povzročalo stres in skrbi, do česar so prišli tudi drugi avtorji (Klapproth idr. 2020; Diliberti, Schwartz in Grant 2021).

Mnenja učiteljev glede odnosa učencev do predmeta glasbena umetnost po izkušnji poučevanja le tega na daljavo

Udeleževanje na kulturnih prireditvah in interes za kulturo nasploh se morata pri otrocih vzgajati že od rojstva, saj takrat najintenzivneje poteka kulturna socializacija (Novak in Rotar Pance 2018). Družina ima pri tem močan vpliv, nezanemarljiva pa je seveda tudi vloga vrtcev in šol, ki so v času preselitve pouka na internet zaradi spremembe načina izvajanja pouka svojo vzgojo o pomenu glasbene vzgoje skozi predmet glasbena umetnost težje širili med učence. Glede na rezultate, ki smo jih pridobili v raziskavi, na žalost ugotavljamo, da obdobje razglašene epidemije bolezni covid-19, skupaj z vsemi spremljajočimi ukrepi za preprečevanje širitve tega virusa, ni najbolje vplivalo na to, da bi se odnos učencev do glasbe in posledično predmeta glasbena umetnost v tem času izboljšal. Kaj o spremembi tega odnosa učencev menijo učitelji, je prikazano v preglednici 6.

Preglednica 6 Opažanja sprememb v odnosu učencev do izvajanja pouka glasbena umetnost s strani učiteljev

Odgovori	<i>f</i>	<i>f</i> (%)
Na začetku otrokom zanimivo, kasneje vse manj	65	25,8
Slaba IKT pismenost otrok	22	8,7
Otroci bolj dovzetni za prilagajanje na spremembe	15	5,9
Čas je bil pokazatelj (ne)spodbudnega domačega okolja	33	13,1
Dlje, kot je trajalo izobraževanje na daljavo, bolj so bili apatični	29	11,5
Ob prvi vrnitvi v šolo so bili otroci navdušeni, sedaj je motivacija za delo enaka kot pred pandemijo	51	20,2
Zmožnost daljše koncentracije je nižja kot pred pandemijo	20	7,9
Ocene so bile višje zaradi neobjektivnih pogojev za ocenjevanje ter različno količino pomoči staršev ob le-tem	32	12,7

Opombe Vsak učitelj je lahko podal več odgovorov.

Največ učiteljev (65 ali 25,8 %) je pri opisu svojih opažanj o odnosu učencev do predmeta glasbena umetnost ob prehodu poučevanja tega predmeta v obliko na daljavo povedalo, da so bili učenci na začetku nad novim načinom dela navdušeni in za pouk na daljavo zelo motivirani, a to stanje ni trajalo dolgo. Povedali so, da sta tako motivacija kot navdušenje padala obratno sorazmerno s pretekom časa: »In nisem mogla verjeti, kako hitro za pouk preko Zooma niso bili več navdušeni. Prišlo je celo do tega, da sem opazila, da čeprav so bili pri pouku fizično prisotni, so počeli vse kaj drugega, kot spremljali pouk, in to kar pred prižganimi kamerami.«

V kontekstu motivacije so omenili tudi, da so bili učenci ob prvi vrnitvi v šolo nad tem zelo navdušeni, pri kasnejših vrnitvah, sploh v šolskem letu 2021/2022, ko so bila obdobja izobraževanja na daljavo zaradi odrejenih karanten krajša, pa vedno manj. Kot povedo učitelji, je motivacija za delo pri pouku glasbene umetnosti sedaj enaka kot pred marcem 2020. 20 (7,9 %) sodelujočih v raziskavi je tudi povedalo, da je zmožnost učencev za daljšo koncentracijo v šolski uri padla: »Vsebinsko, ki je bila pred marcem 2020 predvidena za obdelavo v eni šolski uri, sedaj obdelamo v uri in pol do dveh urah, v maju 2021 pa smo po osemmesečnem zaprtju za isto vsebino potrebovali kar tri šolske ure.«

Kot smo omenili že v prejšnjem poglavju, so imeli učitelji težave tudi z IKT-nepismenostjo učencev – ti sicer spadajo v t. i. »digitalno generacijo« (»Digitalna Slovenija 2020« 2016), pa vendar njihove digitalne kompetence niso na visoki ravni. Zaradi navedenega je potreben skrben premislek učiteljev o tem, katero IKT bodo pri svojem poučevanju uporabili ter ali bodo del pouka posvetili temu, da bodo učence z IKT, ki jo nameravajo v nadaljevanju uporabiti, sploh seznanili (Hrastinski 2008; Simamora 2020; Toselli 2020; Zmazek, Pesek in Lipovec 2020). Kot eno večjih sprememb pri odnosu učencev do predmeta glasbena umetnost zaradi načina poučevanja le-tega v času poučevanja na daljavo naštejejo tudi odklon pri ocenah v primerjavi s časom pred prvim prehodom šolanja v obliko na daljavo. Te so bile sedaj povečini višje kot prej, kar pripisujejo različnim dejavnikom: »Zelo jasno je bilo, da umetniške naloge pri določenih učenci niso bile njihovo delo.« »Glede na hitro spreminjajoči se način izvedbe pouka sem sproti prilagajala tudi načine ocenjevanja in sama pri sebi vem, da nisem bila najbolj pravična, saj sem imela občutek, da za kamero niso bili le moji učenci ...« »Pri spraševanju sem slišala, da ima otrok več kot dovolj pomoči staršev ali sorojencev, ki sem jih nekajkrat celo odkrito pozvala, da ocenjujem znanje učencev in ne njihovo.« Glede na vse povedano lahko sklepamo, da ocenjevanje ni bilo objektivno, pravično, točno in zanesljivo, kar pa po Anici Brvar in Suzani Likar (2005) mora biti.

Sklepne ugotovitve

Predmet glasbena umetnost vsem učencem ponuja izkušnje za aktivno in kritično izvajanje, ustvarjanje in poslušanje glasbe (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011). Seveda jim to lahko ponudi v normalnih okoliščinah, ko učitelji predmet izvajajo v razredu. Marca 2020 so se tudi pri poučevanju glasbene umetnosti zgodile spremembe, ki so se od takrat dalje v različnih oblikah prisotne tudi v šolskih letih 2020/2021 in 2021/2022. Z njimi so se učitelji spopadali različno. Kot so povedali, je bilo izvajanje pouka na daljavo v začetku za učence zabavno, medtem ko nov način dela učiteljem ni predstavljal prav velike zabave. S pretekom časa se je to obrnilo, učenci so bili nad takim načinom dela vse manj navdušeni, učitelji pa so bili, tudi zaradi dejstva, da so se na tak način dela privadili in se mu prilagodili, v večini vedno manj pod stresom. Postajali so vse ustvarjalnejši, za delo z različno IKT pa vedno spretnejši in kompetentnejši. Med drugim se je nekaj učiteljev posluževalo in se še danes poslužuje hibridnega poučevanja, česar si pred marcem 2020 niso niti predstavljali. Več kot polovica jih zase meni, da so danes mnogo ustvarjalnejši, kot so bili v času prvega prenosa pouka v obliko na daljavo, svojo ustvarjalnost pa vidijo predvsem v načrtovanju pouka in v pestrejšem naboru dejavnosti, ki jih vključujejo v pouk glasbene umetnosti. Vseeno pa ne gre zanemariti dejstva, da so nekateri učitelji prenasršeni z delom, moti jih tudi odsotnost fizičnega stika z učenci, kar jim povzroča stres. Kot sredstvo, ki se ga prej skorajda niso posluževali, sedaj pa po njem posegajo, tudi zaradi večjega poznavanja njegovih možnosti uporabe, omenjajo e- in predvsem i-učbenike.

Delo na daljavo ni bilo najbolj v prid pouku glasbene umetnosti, saj naj bi si otroci pri njem pridobivali znanja in različne spretnosti ter sposobnosti, česar pa pri delu na daljavo zaradi različnih dejavnikov ni bilo mogoče vedno doseči. Poučevanje glasbene umetnosti na daljavo učencev ni spodbujalo k sproščeni in pristni komunikaciji. Učitelji jim niso mogli približati doživljanja glasbe, niso mogli spodbujati njihove ustvarjalnosti, omogočiti umetniškega izražanja in skupinskega muziciranja. Učitelji so, kot so povedali, učence na splošno višje ocenili skozi delo na daljavo, kot bi jih v šoli, kar pripisujejo različnim vzrokom in okoliščinam, ugotavljajo pa, da sta bila po vseh spremembah tudi njihovo znanje in občutljivost za glasbene vrednote ob vrnitvi v šolo občutno manjša kot pri generacijah pred njimi.

Glede na vse ugotovljeno lahko zaključimo, da obdobje pogostih sprememb v načinih poučevanja glasbene umetnosti ni bilo lahko ne za učitelje ne za učence. Tako eni kot drugi so morali svoje navade, prakse in delo pril-

gajati in iskati optimalne načine za kar se da kvalitetno izvedbo ter učne izide. V prihodnosti bi bilo smiselno raziskati, kako bo način poučevanja glasbene umetnosti vplival na glasbeno življenje, glasbeno udejstvovanje in nenazadnje glasbene vrednote generacij, ki so čas epidemije bolezni covid-19 preživeli kot šoloobvezni posamezniki. Zanimivo bi bilo raziskati tudi mnenje učencev o lastni motiviranosti za pouk glasbene umetnosti in učenje glasbenih vsebin na daljavo. Z izvedeno raziskavo smo izpostavili problematiko poučevanja glasbene umetnosti na daljavo, kar bi lahko pripomoglo k optimizaciji in dvigu kakovosti te dejavnosti.

Literatura

- Bregar, L., M. Zagmajster in M. Radovan. 2010. *Osnove e-izobraževanja: priročnik*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Brvar, A., in S. Likar. 2005. »Govorno nastopanje.« V *Ocenjevanje znanja v sodobni šoli*, ur. V. Bevc, D. Hederih, Z. Kauran, M. Samardžija, J. Smerdelj in M. Tancer, 44–49. Ljubljana: Supra.
- Denac, O. 2002. *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti: priročnik za vzgojitelje, razredne učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- . 2010. *Teoretična izhodišča načrtovanja glasbene vzgoje v vrtcu*. Ljubljana: Debora.
- »Digitalna Slovenija 2020 – Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020.« 2016. Služba Vlade Republike Slovenije za digitalno preobrazbo, Ljubljana. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf>.
- Diliberti, M. K., H. L. Schwartz in D. Grant. 2021. »Stress Topped the Reasons Why Public School Teachers Quit, Even before COVID-19.« Research Report RR-A1121-2, RAND Corporation, Santa Monica, CA.
- Direktorat za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo. 2021. »Vzgojno-izobraževalno delo od 12. 4. 2021 dalje.« Okrožnica št. 6030-1/2021/42, 8. april. Direktorat za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo, Ljubljana.
- Hrastinski, S. 2008. »Asynchronous and Synchronous E-Learning.« *Educause Review*. 17. november. <https://er.educause.edu/articles/2008/11/asynchronous-and-synchronous-elearning>.
- »Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja (INOVUP) 2018–2022.« B. I. Univerza v Ljubljani. [https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/projekti/projekti_2014_2020/inovativne_in_prozne_oblike_poucevanja_in_ucenja_\(inovup\)_2018__2022/](https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/projekti/projekti_2014_2020/inovativne_in_prozne_oblike_poucevanja_in_ucenja_(inovup)_2018__2022/).
- Keegan, D. 1996. *Foundations of Distance Education*. 3. izd. London: Routledge.
- Kerndl, M. 2010. »Učno okolje, ki omogoča kakovostno samostojno učenje.« *Revija za elementarno izobraževanje/Journal of Elementary Education* 3 (2–3): 105–119.

- Klapproth, F., L. Federkeil, F. Heinschke in T. Jungmann. 2020. »Teachers' Experiences of Stress and Their Coping Strategies during COVID-19 Induced Distance Teaching.« *Journal of Pedagogical Research* 4 (4): 444–452.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo in Nacionalni inštitut za javno zdravje. 2021. *Šolsko leto 2021/22 v Republiki Sloveniji v razmerah, povezanih s covidom-19: modeli in poučevanja*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- . 2020. »Priporočila osnovnim in srednjim šolam za izvajanje izobraževanja na daljavo.« 13. marec. <https://www.gov.si/novice/2020-03-13-priporocila-osnovnim-in-srednjim-solam-za-izvajanje-izobrazevanja-na-daljavo/>.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2011. *Program osnovna šola: glasbena vzgoja; učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Novak, K., in B. Rotar Pance. 2018. »Odnos mladih do klasične glasbe.« *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani* 14 (28): 61–78.
- Oblak, B. 2001. *Glasbena slikanica 3: priročnik za učitelje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- . 2002a. *Glasba v 20. stoletju: učbenik in priročnik za 9. razred devetletne osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- . 2002b. *Moja glasba 4: učbenik in priročnik za 4. razred devetletne osnovne šole*. Trzin: Izolit.
- Odlok o začasni prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih. 2020a. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 152. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2020-01-2689>.
- Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije. 2020. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 19. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2020-01-0532>.
- Pečjak, V. 1987. *Misliti, delati in živeti ustvarjalno*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pesek, A. 1997. *Otroci v svetu glasbe: izbrana poglavja iz glasbene psihologije in pedagogike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pesek, I., B. Zmazek in G. Mohorčič, G. 2014. »Od e-gradiv do i-učbenikov.« V *Slovenski i-učbeniki*, ur. I. Pesek, B. Zmazek in V. Milekšič, 9–16. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Razgoršek, J., in Z. Potočar. 2009. *Elektronsko poslovanje: gradivo za drugi letnik*. Ljubljana: Zavod IRC.
- Simamora, R. M. 2020. »The Challenges of Online Learning during the COVID-19 Pandemic.« *Studies in Learning and Teaching* 1 (2): 86–103.
- Singh, J., K. Steele in L. Singh. 2021. »Combining the Best of Online and Face-

- to-Face Learning: Hybrid and Blended Learning Approach for COVID-19, Post Vaccine, & Post-Pandemic World.» *Journal of Educational Technology Systems* 50 (2): 140–171.
- Slosar, M. 2007. *Izbrana poglavja iz didaktike glasbene vzgoje I*. Ljubljana: Debora.
- . 2008. *Izbrana poglavja iz didaktike glasbene vzgoje III*. Ljubljana: Debora.
- Toselli, L. 2020. *La didattica a distanza: funziona, se sai come farla*. Milano: Edizioni Sonda.
- Univerza na Primorskem. 2017. »Vključevanje prožnih oblik učenja in poučevanja v izobraževalni proces na Univerzi na Primorskem v obdobju 2017–2020.« 12. julij. <https://www.upr.si/sl/resources/files/univerza/temeljni-dokumenti/po1strategija-prozne-oblike12.7.2017.pdf>.
- Voglar, M. 1980. *Kako približamo otrokom glasbo*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- . 1987. *Otrok in glasba*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Vogrinc, J. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Vršnik Perše, T. 2021. »Spoznanja in izzivi sodobnih pogledov na učenje in poučevanje v visokem šolstvu.« *V Učenje in poučevanje v visokem šolstvu: spoznanja in izzivi*, ur. T. Vršnik Perše, 5–18. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Zmazek, B., I. Pesek in A. Lipovec. 2020. »Edupedia.si oziroma razlagamo.si.« *Umniverzum: Interna revija Univerze v Maribor* 12:12.

Changes in the Teaching of Music Arts from the Beginning of the COVID-19 Epidemic to 2022

In the last two years, music teachers in primary schools have been constantly confronted with changes in the planning and implementation of lessons and changes in the learning environment, which has forced them to develop new work strategies, both for remote and classroom teaching. We were interested in the changes in the teaching of music during the COVID-19 epidemic, in what changes teachers have maintained after the experience of distance teaching and in the changes in students' attitudes towards music since the beginning of the epidemic. In the period from March 2020 until the present, many teachers have gained new knowledge and experience, and prepared new didactic materials that they are still using today. On the other hand, the attitude of students towards the subject of music arts changed during this time, not for the better, as they were deprived of the right experience of the subject of music due to ways of working that do not provide optimal opportunities for music activities.

Keywords: music arts, distance learning, changes in teaching strategies, changing student attitudes